

Берілген жұмыс «Отандық білім беруді модернизациялау жағдайында көптілді IT маманының құзіретті инновациялық моделін әзірлеу және енгізу» атты гранттық жоба аясында жүзеге асырылып жатыр.

Түйін сөздер: құзыреттілік, құзырет, құзыреттілікке негізделген тәсілдеме, мәдениетаралық қарым-қатынас құзыреттілігі, құзырет бөлігі.

**Межкультурно-коммуникативная компетенция: в рамках
компетентностного подхода**

Р.З. Жумалиева¹, А. Муратқызы¹

¹ Университет имени Сулеймана Демиреля
(Алматы, Казакстан)

Аннотация

В нашу эпоху возникновение глобализации обусловлено множеством различных факторов. Процесс и результаты данного феномена влияют на каждую нацию, общество и, в частности, каждого человека буквально во всех сферах.

Современный этап процесса глобализации характеризуется формированием всеобъемлющих задач, стоящих перед обществом и цивилизацией в целом, что неизбежно сказывается на состоянии системы образования. Необходимость перехода к новой казахстанской образовательной парадигме является целью реализации компетентностного подхода.

Исследование посвящено логическому, концептуальному подходу к пониманию познания, языка и культуры, который можно найти в фундаментальных работах по компетентностному подходу. В статье раскрываются сущность, механизм и значение формирования межкультурно-коммуникативной компетентности будущих специалистов.

Данная работа выполняется в рамках грантового проекта Министерства Образования и Науки Республики Казахстан «Разработка и внедрение инновационной компетентностной модели полиязычного IT-специалиста в условиях модернизации отечественного образования».

Ключевые слова: компетентность, компетенция, компетентностный подход, межкультурно-коммуникативная компетенция, субкомпетенция.

Поступила в редакцию 17.01.2020

МРНТИ 14.35.07

Қ.Ж.АГАНИНА

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті (Алматы, Қазақстан)
aganinak@mail.ru; <https://doi.org/10.51889/2020-1.2077-6861.08>

**ОҚУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫ-ЖОҒАРЫ БІЛІМ ЖҮЙЕСІНДЕГІ МЕНЕДЖМЕНТТІ
ЖЕТІЛДІРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ**

Аңдатпа

Инновация жағдайында жоғары білім жүйесіндегі менеджментті жетілдірудің бір бағыты білім саласы менеджерлерін даярлау болып табылады. Білім саласы менеджерлерінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруды білім саласындағы инновациялық өзгерістерге сәйкес жүзеге асыру қажеттілігі туындап отырғаны белгілі. Мақалада соңғы жылдардағы білім саласындағы менеджментті жетілдіру бағытындағы даярланған еңбектерге талдау жасай отырып, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінде осы бағытта жүргізілген ғылыми жобаларға шолу жасалынған. Бұл еңбектерде білім саласы менеджерлерін даярлауға деген

қажеттіліктің артып отырғаны көрсетілген. Осы қажеттілікті қанағаттандыру мақсатында дайындалған, магистратура мен докторантураға арналған «Білім берудегі менеджмент» оқу бағдарламаларына және «Жоғары білім жүйесіндегі менеджмент» атты элективті курс бағдарламасына сипаттама берілген «Педагог мәртебесі туралы» Заңына сәйкес жаңартылған оқу бағдарламаларында білім алушылардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру нәтижесі болашақ мамандардың моделі ретінде сипатталған. Болашақ маманның қызмет орындары, қызмет түрлері және білім алу нәтижелері көрсетілген.

Түйін сөздер: білім; инновация; менеджмент; жоғары білім саласындағы инновациялық менеджмент; менеджер дайындау; оқу бағдарламалары; құзыреттілік; кәсіби құзыреттілік.

Әлемнің көптеген дамыған елдері білім беру жүйесіндегі жаһандану дәуірінің басталуына сәйкес үздіксіз модернизациялау мен реформалау жағдайын бастан кешіруде. Білім беру саласына инновацияны енгізу қарқыны Қазақстанда да үздіксіз жүріп келеді және жыл өткен сайын қарқын алуда. Бұл өзгерістер жайлы Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2020 – 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында нақты көрсетілген. Құзыретті мамандар өз саласындағы көшбасшылар қатарынан басқарушылардың кадрлық резервін қалыптастыру, сондай-ақ КРІ бойынша білім беру ұйымдары басшыларының қызметін бағалауды енгізу қажеттілігі көрсетілген. Сонымен қатар, білім беру ұйымдарының басшылары үшін менеджмент бойынша біліктілікті арттырудың сертификатталған курстарын ұйымдастыру мәселесі өзекті болып табылады [1].

Бүгінгі күні білім беру саласындағы негізгі құжаттарда, атап айтқанда, «Педагог мәртебесі туралы» Заңда мынадай анықтама берілген «педагог– педагогикалық немесе өзге де кәсіби білім беруді тиісті бейіні бойынша жүзеге асыратын, педагогтың кәсіби қызметін оқыту және тәрбиелеу, білім алушыларды және (немесе) тәрбиеленушілерді әдістемелік сүйемелдеу немесе білім беру қызметін ұйымдастыруды жүзеге асырушы тұлға» [2].

Қазақстан Республикасы Ұлттық Кәсіпкерлер палатасы Басқарма Төрағасының 2017 жылғы 8 маусымдағы № 133 «Педагогтің кәсіби стандарты» бұйрығына қосымшада салалық біліктілік шеңберіне сәйкес 7-8 біліктілік деңгейіне сәйкес келетін «білім

берудегі менеджер» мамандығының жеке карточкасы бөлінген.

Кәсіби стандарт талаптарын ескере отырып, білім беру бағдарламалары, оның ішінде білім беру ұйымдарының қызметкерлерін оқыту, білім беру ұйымдарының қызметкерлері мен түлектерін сертификаттау мәселелері қарастырылады [3].

Қазіргі кезеңдегі білім берудің дамуы мен оны басқарудағы негізгі ерекшеліктердің бірі олардың әлемдік қауымдастықтың жаһандану-интеграция жағдайындағы жалпы әлеуметтік жүйеге өтуі болып табылады. Осындай жағдайда кез-келген жүйені басқару тұтас үрдіс және объектінің құрамдас элементтері арасындағы күрделі ішкі және сыртқы байланыстардың барлық жиынтығын ескере отырып құрылуы тиіс [4].

Инновация жағдайындағы білім менеджері – білім беру процесін басқаратын субъект. Ол процесс басқарушы және материалдық, еңбек, ақпараттық, әлеуметтік, ғылыми-әдістемелік, экономикалық қорлар, ұстанымдар, функциялар мен қазіргі заманғы менеджменттің әдістерін қолдану арқылы жоғары білікті маман дайындауға бағытталған педагогикалық функциялардың іске асуын қамтамасыз етеді [5].

Болашақ білім беру саласы менеджерлерін дайындау, олардың кәсіби әрекетке дайындығын қалыптастыру жаңа оқу бағдарламалары мен қосымша интеграцияланған элективті курстарды ендірумен байланысты болып отыр, сондықтан-да зерттеу мақсатына сәйкес осы бағдарламаларды даярлаудың ғылыми-әдістемелік ерекшеліктері қарастырылады

Қазақстанда білім беру жүйесіндегі басқару мәселелерін республика ғалымдары бірнеше бағытта зерттеді. Айталық, жоғары

оқу орындарында білім беру жүйесіндегі оқу үдерісін басқару Н. Асанов, Б.А. Альмухамбетов, Ш.Т. Таубаева, С.С. Хасенов, Е.Ш. Қозыбаев, жалпы орта білім беру жүйесіндегі мектепті басқару Н.А. Әбішев, К.Д. Қарақұлов, кәсіптік-техникалық білім беру жүйесіндегі оқу үдерісін басқару Б.К. Момынбаев, К.Ө. Өстеміров, оқу-өндірістік комбинатты, жастарға еңбек және экономикалық білім беруді басқару Г.Т. Хайруллин, А.М. Мүсілімов, Қ.Ж. Аганина және т.б. ғалымдардың еңбектерінде көрініс тапқан.

Білім беру саласындағы педагогикалық инновация мен оқытудың жаңа технологиясы мәселелерін Ш.Т. Таубаева, Н.Н. Нұрахметов, С.Н. Лактионов, Е.З. Батталханов, Ж.А. Қараев, Г.К. Нұрғалиева, Т.О. Балықбаев, У.Б. Жексенбаева және т.б. педагог ғалымдар зерттеген [6].

Басқару мәселесінің түрлі қырларын зерттеу ғылымда пәнаралық сипатқа ие. Шет елдік зерттеушілер Ф.У. Тейлор, А.Файол және П.Ф. Друккердың өнеркәсіпті тиімді басқару туралы идеялары білім саласындағы менеджмент мәселелерін зерттеудің теориялық негізін дайындауға ықпал етіп, алыс (Т.Буш, Б. Баркер, Р.Берд, Дж. Мерсер және басқалар) және таяу (Р.Желвис, М. Баркаускайте, Ю.Мельников, Ю.К.Конаржевский, В.П. Симонов, Т.И. Шапов, С.Ю.Трапицын, А.П. Тряпицын) шет елдердің педагогикалық ғылыми еңбектерде көрініс тапты.

Соңғы онжылдықта білімнің түрлі саласындағы менеджмент мәселесіне отандық ғалымдар да (К.Н. Нарисбаев, А.А.Жайтапова, Т.М. Баймолдаев, З.А.Исаева, З.М.Садвакасова, К.Ж. Аганина, Ж.Б. Умирбекова және басқалар) үлкен қызығушылық туындатуда.

Ғалымдардың ғылыми еңбектеріне сүйене отырып, инновация жағдайында жоғары білім беру жүйесін басқару осы саладағы менеджментті жетілдіруден басталуы тиіс деп есептейміз.

Күнделікті тұрмыста менеджмент сөзі белгілі бір ұйымдағы барлық адамдардың қызметіне басшылық етумен шұғылданып,

өз мақсатына жетуді білдіреді. Тіпті білікті басқару саласының өзінде де менеджмент ұғымы түрліше түсіндіріледі.

Егер менеджмент теориясын алғашқы жасаушылардың бірі Ф.Тейлордың пікірінше менеджмент – іргелі дәл ғылымға, ережелер мен принциптерге негізделген шынайы ғылым деп есептесе, Друккердің түсіндіруінше – жоғарыда аталған элементтері бола тұрса да, менеджмент ғылымнан немесе кәсіптен гөрі, практикаға жуықтау. Ол менеджмент ұғымына кең мағынада түсінік беруге қарсы болып, оны іскерлік кәсіпшілікке, былайша айтқанда тауар өндіру мен алуан түрлі экономикалық қызмет көрсетуге жатқызады [7].

Менеджмент ұғымына Э. Петерсон мен Э. Плоумен кеңірек түсінік берді. Бұлар батыстағы іскерлік әлемге «Бизнес пен менеджментті ұйымдастыру» кітабының авторы ретінде танымал. Олар былай деп жазады: «Кең мағынада, әлеуметтік тұрғыдан қарағанда, менеджмент дегеніміз адамдарға тән тенденцияда топты қалыптастыру нәтижесінде өрістейтін техника немесе тәсіл. Мұндай топтың мысалына үкіметті, алуан түрлі клубтарды және іскер кәсіпорындарды жатқызуға болады. Қандай топ болмасын, оның өзінің дербес менеджменті болуы тиіс. Осы тұрғыдан алғанда менеджмент тәсілдер жиынтығы ретінде қарастырылады, әрі сол арқылы белгілі бір адамдар тобының мақсаттары мен міндеттері белгіленеді, айқындалады» [8].

Елімізде жүргізіліп жатқан білім саясаты әлемдік білім кеңістігімен кіріктірілген жалпы білім берудің басымдылық мақсаты-білім жүйесіндегі менеджментті жетілдіру бағытында өзгермелі өмір жағдайына тез бейімделетін, білім жүйесіндегі жаңа жетістіктерге жету барысында оң шешім қабылдай алатын білім саласы менеджерлерін дайындау болып отыр.

Бұл бағыттағы қазіргі негізгі ізденістер білім саласы менеджерлерін даярлайтын мамандандырылған арнайы Оқу бағдарламалары құрастыру болып табылады.

Оқу бағдарламасын даярлауда әлемдік және отандық тәжірибеге сүйендік.

Жапонияда менеджерлерді даярлау мәселесі жалпы ұлттық мәдениеттің бір бөлігі ретінде көрінеді. АҚШ-тың Нью-Йорк университетінде жоғары білімді басқару саласында философия докторлары мен білім докторларын, жоғары білім берудегі студенттік қызметкерлерді басқару саласында өнер магистрлерін даярлайды.

Біздің кәсіби білім беру жүйесі үшін АҚШ-та оқытуды ұйымдастырудың практикалық-бағытталған бағыты тұрғысынан менеджерлерді дайындау тәжірибесі пайдалы, ол білім алушылардың жаңа тәжірибені өз бетінше меңгеру, өз қызметін талдау, нақты кәсіби қызметке жақындатылған, ересек адамдарды оқыту уәждемесінің ерекшеліктерін ескеретін, оқу-танымдық іс-әрекетті қарым-қатынас және ойынмен үйлестіруге мүмкіндік беретін жағдайлар жүйесі ретінде құрылады.

Ұлыбританияда мектеп басқарушыларын даярлауды дамытудың ұлттық орталығы бар, онда басқарушыларды даярлау бағдарламалары әзірленеді, Германияда мектеп жетекшілерін дайындауды бірқатар ұйымдар жүзеге асырады.

ERASMUS жобасы аясында Еуропалық білім беру менеджменті Мектебі құрылды. Тыңдаушылар бірқатар бағыттар бойынша ЕО елдерінен алынады. Бұл мәліметтерді біз 2013 жылы Қазақстан ғалымдарының Францияға ғылыми тағылымдамасы кезінде зерттелген.

Тағылымдама барысында 2014 ж. 17 қараша мен 1 желтоқсан аралығында докторант Жунусбекова А және Книсарина М, 2019 ж. 10 қараша мен 25 желтоқсан аралығында докторант Сағынғалиев Д., А.И. Герцен атындағы Ресей мемлекеттік педагогикалық университетінде (Санкт-Петербург қ., РФ) білім беру жүйесі үшін басқарушы кадрларды даярлау ерекшеліктеріне талдау жүргізілді. Аталған ЖОО-ның білім беруді басқару және кадрлық менеджмент кафедрасы «Сапаны басқару» бағыты және «Білім беру менеджменті» бейіні бойынша «Менеджмент» бағыты бойынша ма ман даярлайды, «Білім берудегі Менеджмент» және «МВА - іскерлік әкімшілік шебері» кәсіби дайындық бағдарламасын жүзеге асырады.

Беларусь Республикасында білім беру менеджерлерін даярлау 2008 жылдан бастап «Білім және ғылым саласындағы инновациялық менеджмент» бағдарламасы бойынша профессор-оқытушылар құрамы үшін біліктілікті арттыру курстарында жүзеге асырылады, бағдарлама 36 сағатқа есептелген.

Литва Эдукологиялық университетінде білім менеджерлері педагогикасы кафедрасында екі бағдарлама бойынша дайындалады:

1. Білім беру сапасының менеджменті;
2. Білім берудегі Менеджмент және

көшбасшылық.

Орталық Азия елдерінде, атап айтқанда Қырғызстан мен Тәжікстанда білім беру менеджерлерін даярлаудың ерекшеліктерін зерделеу білім беруді дамытудың мәдени-тарихи, әлеуметтік жағдайларының ұқсас болуына байланысты маңызды болып табылады. Бұл елдерде «Білім берудегі менеджмент» магистрлік бағдарламасы жоқ. Білім беру менеджерлерін жоғары оқу орындарында элективті курстар арқылы, сондай-ақ кадрлардың біліктілігін арттыру және қайта даярлау институттары арқылы дайындайды.

Білім беруді дамытудың жалпы тарихи көзі бар осы елдер мен Қазақстанның бірлескен іс-әрекеттері педагогикалық кадрларды даярлаудың трансформациясына елеулі әсер етуі мүмкін. Қазақстан, Қырғызстан және Тәжікстан университеттері 2012 жылдан 2015 жылға дейін қатысты.

Tempus EDUCA «Орталық Азия елдеріндегі Педагогика және білім беру менеджменті бойынша оқу бағдарламаларын жаңғырту және дамыту» жобасында бұл жоба

Еуропалық білім беру кеңістігінің үздік тәжірибесіне бағыттау, осы елдердің ұлттық ерекшеліктері мен басымдықтарын сақтау тұрғысынан Орталық Азияның үш еліндегі білім берудің педагогикалық жүйесін елеулі түрде реформалауға және жаңғыртуға бағытталған және бұл елдерді педагогикалық салада, жалпы алғанда, басқару саласында, атап айтқанда, жоғары білікті мамандармен қамтамасыз ету.

Қазақстанда алғаш рет 1996 жылдан ба-

стап Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде, С. Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университетінде магистранттардың педагогикалық менеджменті бойынша элективті курстар арқылы басқару қызметіне дайындайды, ал 2003 жылы «Білім беру саласындағы менеджмент» мамандануы енгізілді. Сонымен қатар, С. Аманжолов атындағы Шығыс Қазақстан мемлекеттік университетінде Педагогика кафедрасының жанынан «білім берудегі Менеджмент» мамандығы бойынша магистратура жұмыс істеді. Бірақ бұл мамандандыру кейінірек жабық болды, Ө.А. Байқоңыров атындағы Жезқазған университетінің Педагогика және психология кафедрасы әзірлеген ғылыми жобада «Білім берудегі менеджментке педагог-практиктерді даярлау және қайта даярлау технологиясы» тақырыбы бойынша гранттық қаржыландыру шеңберінде білім беру қызметкерлерінің біліктілік сипаттамаларында көрсетілген «білім менеджері» стандартын жобалау, мектеп директорының басқарушылық құзыреттілігін өлшеуіштерді әзірлеу, жоғары оқу орнында оқу кезеңінде де, практикалық қызмет кезеңінде де басқару құзыреттілігін дамыту технологиясын жүзеге асыру енгізілген.

Сонымен, аталған міндеттерді шешу үшін басқару әрекеттерін жетілдірудің арнайы ұстанымдары, шарттары мен әдістері негізінде магистранттардың, докторанттардың кәсіби басқару әрекетіне дайындығын қалыптастыру мақсатында Абай атындағы ҚазҰПУ-нің Педагогика және психология мамандығы аясында «Білім берудегі менеджмент» арнайы оқу бағдарламалары мен «Жоғары білім жүйесіндегі менеджмент» атты элективтік курс бағдарламасы дайындалды /авторлар Аганина Қ.Ж., Рахымбердиева А.В., Саудабаева Д.Е., Сағынғалиев Д.Н. [9].

Білім беру менеджері – кәсіби басқару-педагогикалық әрекетті шығармашыл тұрғыдан жүзеге асыруға қабілетті, осы үрдісте үздіксіз өзін-өзі дамытатын және жетілдіретін өз ісінің шебері, маманы. Зама-

науи әлеуметтік-экономикалық жағдайларда менеджерлерді дайындау демократияландыру мен гуманизацияландырумен байланысты белсенді инновациялық үрдістермен, түрлі нұсқадағы оқу жоспары, білім берудің жаңа мазмұнымен анықталуда. Өйткені, неғұрлым әлеуметтік мәдени орта кеңейген сайын, менеджер әрекетінің мазмұны да соғұрлым өзгермек. Осыған орай оқу бағдарламасында білім саласының құзыретті маманы – білім саласы менеджерінің моделі төмендегіше ұсынылды:

Білім беру жүйесінде:

– білім беруді ұйымдастыра-басқару, ғылыми-зерттеу және оқытушылық қызметті жүзеге асырудағы құзыреттілікті;

– білім беру саласында менеджментті жүзеге асыруда кәсіби және әлеуметтік, моральдық жауапкершілікті;

– мақсаттар мен құндылықты бағдарлардың айқындығы, дербес шешімдер қабылдауға қабілетті;

– білім беру жүйесіндегі басқару қызметінде ғылыми ақпаратты өңдеу әдістерін қоса алғанда, қазіргі заманғы ақпараттық технологиялармен игеруі.

– эмоциялық интеллект және тұрақтылық бейімділігі;

– басқаларды өзімен бірге алып жүру, көшбасшы болу қабілеті, шығармашылыққа қабілетті және үздіксіз кәсіби өсуге және өзін-өзі дамыту менеджменттің жетілдіруге, жасампаз әлеуметтік белсенділікке бейімді біліктілігі жоғары маман. Біз ұсынып отырған оқу бағдарламаларында болашақ мамандар қызметінің объектілері төмендегіше сипатталған.

Кәсіптік қызмет объектілері:

– мемлекеттік және жеке басқару органдары оқу-тәрбие қызметін ұйымдастыруға, жүргізуге, мониторинг жүргізуге және бақылауға байланысты;

– мектепке дейінгі білім беру ұйымдары

– жалпы орта білім беру ұйымдары;

– кәсіптік-техникалық білім беру ұйымдары;

– жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдары;

– аудандық, облыстық, республикалық білім бөлімдері мен басқармалары;

- білім беру мәселелерін зерттеумен айналысатын ғылыми-зерттеу ұйымдары;
- қосымша білім беру ұйымдары;
- білім беруді оқу-әдістемелік қамтамасыз ету орталықтары;
- білім сапасын бағалау орталықтары

Кәсіптік қызмет түрлері:

1) білім беру (педагогикалық): жоғары оқу орнының бакалавриатында, арнайы орта оқу орындарында білім берудегі менеджмент бойынша пәндерді оқыту;

2) Менеджерлік қызмет: әртүрлі деңгейдегі білім беру жүйесінің бөлімдері мен басқармаларын басқару;

3) Маркетингтік қызмет: Білім берудегі инновациялық және стратегиялық менеджментті ескере отырып, білім беру саласында маркетингті жүзеге асыру;

4) Әлеуметтік-педагогикалық: білім берудегі менеджментті ескере отырып, әлеуметтік-педагогикалық жұмыстарды енгізу;

5) Ғылыми-зерттеу қызметі: Білім берудегі менеджменттің теориялық және қолданбалы мәселелерін зерттеу, осы салада тәжірибелік жұмыстар жүргізу;

6) Ұйымдастыру-басқару: қосымша білім беру жүйесінде білім беру бағдарламаларын енгізумен байланысты мемлекеттік және коммерциялық құрылымдардағы жұмыс;

7) Ақпараттық-коммуникациялық: білім беру саласына менеджментті енгізу процесінде ат пайдалану;

8) Сараптамалық-бағалау қызметі: білім беру саласында сараптамалық-бағалау жұмыстарын жүргізу;

9) Әдістемелік қызмет: білім беру саласы педагогтарының кәсіби қызметінде әдістемелік жұмыстарды ұйымдастыру және жүзеге асыру;

10) Ғылыми-әдістемелік қамтамасыз ету қызметі: білім беру жүйесі үшін ОӘК-нің авторлығын, әзірленуін және сараптамасын жүзеге асыру.

Пәнді оқып меңгеруі нәтижесіндегі болашақ ЖОО менеджерлерінің білім, білік, дағдылары көрсетіліп, құзыреттілігін қалыптастыру бағыттары өзіндік жұмыс

тапсырмалары мен семинар тақырыптары негізінде берілген.

Осы бағдарлама аяқталғаннан кейін магистранттар төмендегі құзыреттіліктерді игереді деп болжанған:

– ОҚ1-Қазақстан Республикасының Конституциясын, Білім беру жүйесін басқарудың нормативтік-құқықтық құжаттарын білу;

– ОҚ2-жаңа ғылыми тұжырымдамалар мен теорияларды, білім беру саласындағы менеджмент саласындағы мәселелерді шешу үшін ғылыми зерттеудің әдіснамасын білу;

– ОҚ3-жоғарыақыл-ойжәнеморальдық, көшбасшылық, ұйымдастырушылық-іскерлік қасиеттерді және білім менеджерінің кәсіби құзыреттілігі;

– ОҚ4-білім менеджменті саласындағы күрделі стандартты емес әлеуметтік-этикалық және қаржылық - экономикалық міндеттерді шешу үшін теориялық және практикалық білімді қолдану;

– ОҚ5-жаңа жетістіктерді талдау, болжау, бақылау және сыни бағалау, оларды білім саласында қолдану мүмкіндігін қарастыру;

– ОҚ6-ұжымды ынталандыру, тез жұмылдыру және ұжымның әрбір мүшесіне кәсіби-педагогикалық өсуге, шығармашылық тұрғыдан өзін-өзі жүзеге асыруға жағдай жауату;

– ОҚ7-білім беру менеджменті проблемаларын шешу процесінде стандартты емес жағдайда идеяларды генерациялау және өз бетінше тиімді және оңтайлы шешім қабылдау;

– ОҚ8-білім беру менеджменті саласында алынған ғылыми нәтижелерге және олардың әлеуметтік /экономикалық тиімділігіне азаматтық жауапкершілікте болу;

– ОҚ9-маркетингтік зерттеу әдістерін меңгеру, стратегиялық жоспарларды құрылымдау және жаңа ақпараттық технологияларды ескере отырып білім беру ұйымының инновациялық қызметін жүзеге асыру;

– ОҚ10-уақытты тиімді басқару, команда жұмыс істеу;

– ОҚ11 білім беру мекемелерін

мемлекеттік аттестациялауды, аккредитациялауды және мырыштауды жүзеге асыру әдістерін меңгеру;

– ОҚ12 білім беруде менеджментті енгізуді ғылыми-әдістемелік қамтамасыз ету технологиясын меңгеру

Негізгі пәндер магистратурада:

- М-1 ғылыми-гуманитарлық модуль;
- М-2 ғылыми- іргелі модуль;
- М-3 ғылыми-кәсіби модуль;
- М-4 ғылыми-әдістемелік модуль;
- М-5 әлеуметтік- экономикалық модуль;
- М-6 көпмәдениетті білім беру модулі;
- ал докторантурада;
- М-1 ғылыми-гуманитарлық модуль;
- М-2 ғылыми-кәсіби модуль;
- М-4 ғылыми-әдістемелік модуль;
- сияқты іріктелген модульдер аясында реттеліп ұсынылған.

«Жоғары білім жүйесіндегі менеджмент» бойынша дайындалған элективті курс бағдарламасы болашақ білім саласы менеджерлерін оқу-тәрбие үрдісін жоспарлауға, басқаруға, жобалауға, жүйелеуге, мотивациялауға, реттеуге, бағалауға, бақылауға өзінің мүмкіндіктерін ескере отырып, кәсіби әрекетін тиімді ұйымдастыруға бейімдейді.

Элективтік курстың кіріспе бөлімінде мәселенің өзектілігі баяндалып, төмендегіше мақсат міндеті белгіленген:

«Жоғары білім саласындағы менеджмент» атты арнайы курс бағдарламасының **мақсаты:** жоғары білім саласы менеджерлерінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру.

«Жоғары білім саласындағы менеджмент» атты арнайы курс бағдарламасының **міндеттері:**

- жаһандану жағдайында білім саласы менеджментінің маңызын анықтау;
- заманауи менеджменттің дамуын ескере отырып, білім саласын жетілдіру шарттарын анықтау;
- жоғары білім саласы менеджер-

лерінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың педагогикалық-психологиялық ерекшеліктерін анықтау.

«Жоғары білім саласындағы менеджмент» арнайы курс бағдарламасының тақырыптық оқу жоспары төмендегіше берілген

I. Жоғары білім беру саласындағы менеджменттің негіздері. Білім беру жүйесіндегі менеджменттің мәні мен мағынасы, даму тарихы Жоғары білім саласындағы менеджменттің заңдылықтары, қағидалары, қызметтері. Білім беру жүйесін басқарудың механизмдері мен стилдері. Жоғары білім саласындағы маркетинг. Білім берудегі сапа менеджменті. Білім беру жүйесіндегі инновациялық менеджмент.

II. Жоғары білім беру жүйесіндегі менеджментті жетілдіру. Жоғары білім жүйесіндегі кадрлық менеджмент HR-менеджмент. Білім беру менеджерінің моделі. Білім беру жүйесіндегі Тайм менеджмент, Жоғары білім саласындағы қаржылық менеджмент. Жоғары білім саласындағы стратегиялық менеджмент. Жоғары білім беру жүйесіндегі менеджерлерді дайындауды дамытудың бағыттары.

Қорытындылай келе, инновация жағдайында қазіргі жоғары білім жүйесіндегі оқыту үдерісінің сапасын көтеру, болашақ маманның кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру мақсатында жалпы әлемдегі тәжірибелерге сүйене отырып төмендегідей ұсыныстар беруді жөн көрдік:

– жоғары педагогикалық білім беру ұйымдарында болашақ білім беру саласы менеджерлерінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруға бағытталған элективті курс бағдарламаларын оқыту үрдісіне енгізіп, жүзеге асыру;

– болашақ білім беру саласы менеджерлерінің кәсіби құзыреттілігін жетілдіруге бағытталған оқу-әдістемелік құралдарын дайындау;

– инновациялық өзгерістерге сәйкес болашақ білім беру саласы менеджерлерін даярлауды арнайы, ғылыми негіздемелерге

сүйеніп дайындалған ОБ пайдаланып даярлау негізінде жүзеге асыру [11].

Зерттеу мәліметтері көрсетіп отырғандай, аль-Фараби атындағы ҚазҰУ және Абай атындағы ҚазҰПУ базасында ғалымдардың жүргізіліп жатқан ғылыми зерттеу жұмыстарының қорытындылары, атап айтқанда: білім беру жүйесіндегі

менеджментті жетілдіруге бағытталып қорғалған докторлық, магистрлік диссертациялар, дайындалып жарияланған ғылыми мақалалар мен оқу әдістемелік құралдар Қазақстан Республикасы білім беру жүйесіндегі менеджментті жетілдіруге және инновациялық менеджменттің қалыптасуына үлкен үлес қосар деген ойдымыз [12-22].

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі.

- [1] Об утверждении Государственной программы развития образования и науки Республики Казахстан на 2020-2025 годы //Постановление Правительства Республики Казахстан от 27 декабря 2019 года № 988.
- [2] Закон Республики Казахстан от 27 декабря 2019 года № 293-VI ЗРК «О статусе педагога» //Казахстанская правда от 31.12.2019 г., № 250.
- [3] Профессиональный стандарт «Педагог» //Приложение к приказу Председателя Правления Национальной палаты предпринимателей Республики Казахстан «Атамекен» № 133 от 8 июня 2017 года
- [4] Аганина К.Ж. Инновация жағдайында білім беру саласы менеджерлерін даярлау. //Білім әлемінде /В мире образования /In the world of Education. – 2017. – № 5. – С.30-34.
- [5] Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент: учебник для вузов: 5-е издание. – СПб.: Питер, 2005.
- [6] Нарibaев К.Н., Аганина К.Ж., Нурлихина Г.Б., Утебаева Н.М., Жунусбекова А., Книсарина М.М. Менеджмент в сфере образования Республики Казахстан /Уч. пособие. – Алматы: Ұлағат, 2014. – 216 с.
- [7] История менеджмента /Под ред. Д.В. Валового. – М., 1997
- [8] Бердалиев К.Б., Әмірзаков С.П., Есенгазиев Б.К., Ерғалиев Қ.Р. Басқару негіздері. – Алматы, 1997
- [9] Аганина К.Ж., Рахымбердиева А.В., Саудабаева Д., Сағынғалиев Д.Н. Жоғары білім жүйесіндегі менеджмент: Элективтік курс бағдарламасы. – Алматы, 2019. – 36 б.
- [10] Аганина К.Ж. Білім саласы менеджерлерінің кәсіби құзыреттілігі /Оқу құралы.–Алматы, 2016. – 240 б.
- [11] Нарibaев К.Н. Реформа высшего образования в Казахстане. – Алматы, 2013. –390 с.
- [12] Нарibaев К.Н., Аганина К.Ж., Утебаева Н.М. Менеджмент с сфере образования /Образовательная программа. – Алматы, 2012. – 50 с.
- [13] Нарibaев К.Н., Нурлихина Г.Б., Аганина К.Ж., Жунусбекова А., Куанжанова К., Подготовка менеджеров образования» /Учеб. пособие. – Алматы: Ұлағат, 2013. – 140 с.
- [14] Абибаева Р.Ш. Развитие управленческой компетентности руководителей организаций образования в системе повышения квалификации: Дисс... к.п.н. – Караганда, 2010. – 204 с.
- [15] Жексенбаева У.Б. Компетентностно-ориентированное образование в современной школе /Учебно-метод. пособие. – Алматы, 2009. – 178 с.
- [16] Садвакасова З.М. Мировые концепции менеджмента для организации образования /Учеб.пособие. – Алматы, 2010. – 298 с.
- [17] Жайтапова А.А., Садвакасова З.М., Кабдолданова Б.А. Менеджмент качества в организации образования. – Алматы, 2010. – 256 с.
- [18] Бердалиев К.Б., Әмірзаков С.П., Есенгазиев Б.К., Ерғалиев Қ.Р. Басқару негіздері. – Алматы, 1997.
- [19] Журавлева Л.В. Практические основы профессиональной подготовки менеджеров образования /Учеб. пособие. – Сургут: Дефис, 2000.
- [20] Нарibaев К.Н., Аганина К.Ж., Утебаева Н.М Менеджмент образования в условиях инновационного развития Республики Казахстан /Білім әлемінде/В мире Образования /In the world of education. – 2011. – №5. – 8-11 бб.
- [21] Исаева З.А. Подготовка менеджеров образования как фактор повышения качества педагогического образования //Качество педагогического образования: проблемы и перспективы развития: Материалы международной научно-практической конференции. 18-19 мая 2004 г. – Алматы: Ұлағат, 2004.

[22] Аганина Қ.Ж. Дидактические условия разработки учебной литературы по подготовке менеджеров образования / Білім әлемінде / В мире образования / In the world of Education. 2015. – №4.

References

[1] Ob utverzhenii Gosudarstvennoj programmy razvitiya obrazovaniya i nauki Respubliki Kazahstan na 2020-2025 gody //Postanovlenie Pravitel'stva Respubliki Kazahstan ot 27 dekabrya 2019 goda № 988.

[2] Zakon Respubliki Kazahstan ot 27 dekabrya 2019 goda № 293-VI ZRK «O statute pedagoga» //Kazahstanskaya pravda ot 31.12.2019 g., № 250.

[3] Professional'nyj standart «Pedagog» //Prilozhenie k prikazu Predsedatelya Pravleniya Nacional'noj palaty predprinimatelej Respubliki Kazahstan «Atameken» № 133 ot 8 iyunya 2017 goda

[4] Aganina K.Zh. Innovaciya zhardajynda bilim beru salasy menedzherlerin dayarlau. //Bilim әлемінде /V mire obrazovaniya /In the world of Education. – 2017. – № 5. – С.30-34.

[5] Fathutdinov R.A. Innovacionnyj menedzhment: uchebnik dlya vuzov: 5-e izdanie. – SPb.: Piter, 2005.

[6] Naribaev K.N., Aganina K.Zh., Nurlihina G.B., Utebaeva N.M., Zhunusbekova A., Knisarina M.M. Menedzhment v sfere obrazovaniya Respubliki Kazahstan /Uch. posobie. – Almaty: Ұларат, 2014. – 216 s.

[7] Istoriya menedzhmenta /Pod red. D.V. Valovogo. – M., 1997

[8] Berdaliev K.B., Әmirzakov S.P., Esengaziev B.K., Erfaliyev Қ. R. Baskaru negizderi. – Almaty, 1997

[9] Aganina K.Zh., Rahymberdieva A.V., Saudabaeva D., Safynfaliyev D.N. ZHORary bilim zhyjesindegi menedzhment: Elektivtik kurs bardarlamasy. – Almaty, 2019. – 36 b.

[10] Aganina K.Zh. Bilim salasy menedzherlerinin kәsibi қызыrettiligi /Оқу қыралы. – Almaty, 2016. – 240 b.

[11] Naribaev K.N. Reforma vysshego obrazovaniya v Kazahstane. – Almaty, 2013. – 390 s.

[12] Naribaev K.N., Aganina K.Zh., Utebaeva N.M. Menedzhment s sfere obrazovaniya /Obrazovatel'naya programma. – Almaty, 2012. – 50 s.

[13] Naribaev K.N., Nurlihina G.B., Aganina K.Zh., Zhunusbekova A., Kuanzhanova K., Podgotovka menedzherov obrazovaniya» /Ucheb. posobie. – Almaty: Ulagat, 2013. – 140 s.

[14] Abitaeva R.Sh. Razvitie upravlencheskoj kompetentnosti rukovoditelej organizacij obrazovaniya v sisteme povysheniya kvalifikacii: Diss... k.p.n. – Karaganda, 2010. – 204 s.

[15] ZHeksenbaeva U.B. Kompetentnostno-orientirovannoe obrazovanie v sovremennoj shkole /Uchebno-metod. posobie. – Almaty, 2009. – 178 s.

[16] Sadvakasova Z.M. Mirovyje koncepcii menedzhmenta dlya organizacij obrazovaniya /Ucheb.posobie. – Almaty, 2010. – 298 s.

[17] ZHajtapova A.A., Sadvakasova Z.M., Kabdoldanova B.A. Menedzhment kachestva v organizacij obrazovaniya. – Almaty, 2010. – 256 s.

[18] Berdaliev K.B., Әmirzakov S.P., Esengaziev B.K., Erfaliyev Қ. R. Baskaru negizderi. – Almaty, 1997.

[19] ZHuravleva L.V. Prakticheskie osnovy professional'noj podgotovki menedzherov obrazovaniya /Ucheb. posobie. – Surgut: Defis, 2000.

[20] Naribaev K.N., Aganina K.Zh., Utebaeva N.M. Menedzhment obrazovaniya v usloviyah innovacionnogo razvitiya Respubliki Kazahstan /Bilim әлемінде/V mire Obrazovaniya /In the world of education. – 2011. – №5. – 8-11 bb.

[21] Isaeva Z.A. Podgotovka menedzherov obrazovaniya kak faktor povysheniya kachestva pedagogicheskogo obrazovaniya //Kachestvo pedagogicheskogo obrazovaniya: problemy i perspektivy razvitiya: Materialy mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii. 18-19 maya 2004 g. – Almaty: Ulagat, 2004.

[22] Aganina Қ.Ж. Didakticheskie usloviya razrabotki uchebnoj literatury po podgotovke menedzherov obrazovaniya /Bilim әлемінде/V mire obrazovaniya/In the world of Education. 2015. – №4.

Образовательные программы как инструмент совершенствования менеджмента в системе высшего образования

К. Аганина

*Казахский национальный педагогический университет имени Абая
(Алматы, Казахстан)*

Аннотация

Одним из направлений совершенствования менеджмента в системе высшего образования в условиях инноваций является подготовка менеджеров в сфере образования. Как известно, формирование профессиональной компетентности менеджеров образования необходимо осуществлять в соответствии с инновационными изменениями в сфере образования. В статье проанализированы подготовленные работы по совершенствованию менеджмента в сфере образования за последние годы, в Казахском национальном педагогическом университете имени Абая был проведен обзор научных проектов, проводимых в этом направлении. В этих трудах показано увеличение потребности в подготовке менеджеров в сфере образования. В обновленных учебных программах в соответствии с Законом «О статусе педагога», который описывает учебные программы «Менеджмент в образовании» для магистратуры и докторантуры и программу элективного курса «Менеджмент в системе высшего образования», разработанные с целью удовлетворения этих потребностей, описаны модели будущих специалистов. Представлены виды деятельности и результаты обучения будущего специалиста.

Ключевые слова: образование; инновация; менеджмент; инновационный менеджмент в сфере высшего образования; подготовка менеджера; учебные программы; компетентность; профессиональная компетентность.

Educational programs as a tool for improving management in the higher education system

K. Aganina

Abai University (Almaty, Kazakhstan)

Abstract

One of the directions of improving management in the higher education system in the conditions of innovation is the training of managers in the field of education. As you know, the formation of professional competence of education managers must be carried out in accordance with innovative changes in the field of education. In the article, having analyzed the prepared works on improving management in the field of education in recent years, the review of scientific projects carried out in this direction was conducted at the Kazakh national pedagogical University named after Abay. These works show an increase in the need for training managers in the field of education. The updated curricula in accordance with the law «On the status of a teacher», which describes the educational programs «Management in education» for master's and doctoral studies and the elective course «Management in higher education», developed to meet these needs, are described as models for future specialists. Services, activities and training results of the future specialist are presented.

Key words: education; innovation; management; innovative management in higher education; manager training; training programs; competence; professional competence.

Редакцияға 22.03.2019 қабылданды.